

ДОБРОБУТ НАСЕЛЕННЯ ЯК УЗАГАЛЬНЮЮЧИЙ КРИТЕРІЙ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

¹Вінницький національний технічний університет, Факультет менеджменту та інформаційної безпеки

Анотація

У статті розглядається соціальний зміст поняття «добробут населення» та обґрунтовується його критеріальна роль в ідентифікації ефективності соціальної політики. Проведений аналіз сучасного рівня добробуту населення України та доведено необхідність соціального вирівнювання рівня життя. Наведені ефективні інструменти оптимізації соціальної політики у сфері добробуту населення України.

Ключові слова:

Добробут населення, рівень життя, соціальна політика, індекс людського розвитку, бідність, диференціація доходів населення, мінімальні соціальні стандарти.

Abstract

The article considers the social meaning of the concept of "welfare of the population" and substantiates its critical role in identifying the effectiveness of social policy. The analysis of the current welfare level of the population of Ukraine has been carried out and the necessity of social equalization of living standards has been proved. The effective tools of optimization of social policy in the field of welfare of Ukrainian population are presented

Keywords:

Welfare of the population, standard of living, social policy, index of human development, poverty, income differentiation, minimum social standards.

Основним показником та критерієм ефективності економічної та соціальної політики держави є високий рівень добробуту населення. Саме добробут характеризує забезпеченість населення необхідними матеріальними і духовними благами; залежить від рівня розвитку продуктивних сил і виробничих відносин; виражається системою показників, що характеризують рівень життя населення.

В Україні, на жаль, упродовж останніх років відбувається погіршення загальної економічної ситуації, спостерігається значне відставання реального добробуту від існуючих стандартів. Так, надмірна інфляція, зростання курсу іноземної валюти, спад виробництва, вимушена неповна зайнятість та безробіття призводять до падіння реальних доходів населення, знецінення заощаджень, зростання цін на продукти, скорочення платоспроможності попиту, посилення майнової диференціації населення, загострення процесу маргіналізації суспільства, поширення та поглиблення бідності. Це призводить до різкого зниження рівня життя значної частини населення, а отже, впливає на соціально-економічний розвиток суспільства загалом.

Сьогодні основним завданням та критерієм соціально-економічного розвитку України є забезпечення добробуту населення на рівні розвинених країн Європи. Саме підвищення добробуту населення України проголошується важливим політичним пріоритетом держави у напрямку соціального вирівнювання.

За останні 25 років відбувся спад економіки України на 60 % від рівня обсягів випуску продукції 1991 р., що змістило країну з 10 місця в Європі на останнє. Притому що за показниками індустріального розвитку Україна посідала п'яте місце в Європі. Частка України у світовому ВВП знизилася від 1,3 % у 1991 р. до 0,17 % у 2014 р.

За стрімкістю падіння макроекономічних показників Україна досягла найгірших результатів за 25 років її незалежності – у доларовому еквіваленті ВВП знизився в понад два рази – від рівня 183,31 млрд дол. США у 2013 р. до 90,615 млрд дол. США у 2015 р.

У 2015 р. реальний ВВП України скоротився на 9,9 %, а річний темп зниження обсягів експорту товарів і послуг досяг 30 % – найнижчого значення за часи незалежності [1, С. 18].

Національна валюта втратила майже 2/3 своєї доларової вартості, водночас реальний дохід населення знизився на 35 %. Глибокий економічний спад та знецінення національної валюти

привели до стрімкого зростання рівня бідності в Україні. За оцінками експертів Світового банку, рівень бідності в Україні (менше 5 доларів на день у цінах 2005 р. за ПКС) зріс з 3,3 % у 2014 р. до 5,8 % у 2015 р., а помірна бідність (визначена Світовим банком за національною методологією для України) зростає з 15,2 % до 22,2 % відповідно. Рівень безробіття на кінець 2015 р. зріс до 9,1 % порівняно з 7,2 % у 2013 р. [1, С. 19].

На жаль, в сучасних умовах господарювання значна частина населення України незадоволена рівнем свого життя. Так, за даними всеукраїнського опитування громадської думки, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) у травні 2016 р., абсолютна більшість опитаних (72 %) занепокоєна війною на Сході України. Також серед проблем, які найбільше непокоять українців – рівень життя (61 %), економічна ситуація (46 %) та безпека України (15 %) [2]. Така ситуація є цілком очевидною, адже в сучасних умовах господарювання в Україні спостерігається поширення та поглиблення бідності.

Як зазначають експерти Українського інституту дослідження екстремізму, однією з основних причин падіння рівня добробуту українців є зниження курсу гривні. На думку дослідників, бюджет України на 2017 рік містить в собі загрози подальшої інфляції та посилення фінансового тиску на бізнес в країні, зменшення кількості робочих місць, зниження реальних доходів пенсіонерів. Згідно з рейтингом процвітання країн світу Україна займає лише 107 місце. 60 % українців перебувають за межею бідності. Якщо 2007 року один українець в середньому витрачав 6 тисяч доларів на рік. То в 2016 році – лише 1,3 тис. доларів. Експерти прогнозують, що негативна тенденція збережеться і надалі [3].

Державою реалізовувалася не одна Стратегія подолання бідності та Комплексна програма забезпечення реалізації цієї Стратегії, з щорічним планом конкретних заходів, спрямованих на боротьбу з бідністю, регіональними програмами з подолання бідності. Але показники вказують на те, що в державі з кожним роком бідних стає все більше.

Не дивлячись на прихильність України до загально визнаних у світі принципів соціальної справедливості [4] та активного впровадження в життя політики і стратегій, спрямованих на її забезпечення, цього не вдається реалізувати на практиці. Україна має сприяти подальшому нарощуванню зусиль в області викорінення бідності, забезпечення повної зайнятості, гідної роботи, рівноправності чоловіків і жінок, соціального добробуту і соціальної справедливості для всіх. Цього можна досягти, в першу чергу, шляхом забезпечення гідної оплати праці.

Європейські країни вже давно дійшли висновку, що мінімальна заробітна плата, підвищення якої є найпродуктивнішим методом боротьби з бідністю, має забезпечувати потреби працівників та їхніх сімей, що відображено у ратифікованій Україною Конвенції МОП № 131 та Європейській соціальній хартії (переглянутій). Уряд зробив перший крок на шляху реформування оплати праці, актуалізувавши вперше за останні 16 років набори продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг, а Верховна Рада України - встановивши на законодавчому рівні мінімальну заробітну плату на оновленому прожитковому мінімумі у розмірі 3200 грн. та з 1 січня 2018 року – 3723 грн. Проте, незважаючи на такі кроки та поступове реформування державної соціальної політики в цілому – зростання рівня добробуту населення в Україні здійснюється досить повільно. Тому ситуація залишається доволі складною. Хоч і відбувається поступове вирівнювання добробуту населення в Україні, але до європейських стандартів нам ще досить далеко.

Наразі, задля наближення добробуту населення України до європейського рівня згідно з Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом визначено низку зобов'язань у сфері соціальної політики, які мають слугувати дороговказом відповідних реформ в країні.

Взяті Україною зобов'язання відповідають національним інтересам, сучасним світовим цінностям свободи, сталого розвитку, критеріям відповідальної та ефективної економіки. Глава 21 Угоди регулює співробітництво України з країнами ЄС у сфері зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей. В статті 419 сторони визнають важливість співробітництва зі згаданих питань і в статті 420 визначають основні напрямки такого співробітництва. Головною ціллю визначено підвищення якості життя, що відображає успішність соціально-економічного розвитку держави, а також забезпечення гідних умов праці шляхом створення гнучкого, справедливого, захищеного, ефективного та безпечного ринку праці.

Отже, до першочергових кроків на шляху стратегічної оптимізації державної соціальної політики у сфері добробуту населення належать:

1. Необхідність ратифікації Верховною Радою України законопроекту щодо:

- пункту 1 статті 4 Європейської соціальної хартії (переглянутої) про визнання права працівників на таку винагороду, яка забезпечує їм і їхнім сім'ям достатній життєвий рівень;
- статті 25 Європейської соціальної хартії (переглянутої), розділу III Конвенції МОП №173 про захист вимог працівників у випадку неплатоспроможності роботодавця та створення інституту гарантування таких вимог з урахуванням європейської практики.

2. Розробка Національної Програми створення нових робочих місць та забезпечення на них вимог гідної праці, збереження й підвищення кваліфікації наявного персоналу та підготовки кваліфікованої молоді. Програма має передбачати вирішення таких завдань:

- створення стимулів та інфраструктури підтримки для модернізації промисловості та транспорту України, пошуку нових ринків збуту;
- поетапне введення з метою повного охоплення промисловості та транспорту європейськими стандартами якості продукції, менеджменту та соціального захисту;
- забезпечення в межах Програми створення механізмів підтримки нової політики в сфері оплати праці, побудованої на розвиненій системі багаторівневих, а не тільки мінімальних соціальних стандартів щодо оплати праці та усунення дискримінації у цій сфері;
- продовжити та завершити формування в країні регулярної системи прогнозування зайнятості населення, формування та атестації кваліфікацій;
- відновити в країні систему наскрізної професійної орієнтації, яка охоплює процес становлення професійних здібностей, знань та вмінь з 7 років на протязом усього трудового життя.

3. Зменшення бідності, що потребує об'єктивної та всебічної наукової оцінки її поширення в українському суспільстві, а також несправедливої диференціації доходів населення. На підставі чинного законодавства забезпечити практичне виконання Державних Програм та Планів дій, прийнятих Урядом в сфері підвищення доходів працюючих, соціальної допомоги та доступності послуг соціальної інфраструктури. Встановити, що рішення про передачу додаткових соціальних функцій до об'єднаних територіальних громад не приймаються без отримання від них згоди і підтвердження здатності виконання.

Вирішення зазначених питань сприятиме виконанню нашою державою Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Програми Гідної праці МОП для України на період 2016-2019 років, Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», а також реалізації державної політики у сфері боротьби з бідністю та забезпеченню гарантованих Конституцією України прав людини на достатній життєвий рівень, а також буде ефективним інструментом соціальної політики підвищення добробуту населення в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. УКРАЇНА 2030: Доктрина збалансованого розвитку. Видання друге. – Львів: Кальварія, 2017. – 164 с.
2. <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=640&page=5>.
3. http://24tv.ua/ukrayintsi__odni_iz_naybidnishih_v_sviti_reyting_dobrobutu_n762501.
4. Небава М. І. Досягнення соціальної справедливості як принципова основа ефективності соціальної політики / М. І. Небава // XLV Науково-технічна конференція факультету менеджменту ВНТУ (23.03.2016 – 24.03.2016). Електронний ресурс. м. Вінниця, 2016. – 9 с. Режим доступу: <http://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2016/paper/view/72>.

Небава Микола Іванович, к.е.н., професор, декан факультету менеджменту та інформаційної безпеки Вінницького національного технічного університету, м. Вінниця

Nebava Nikolay Ivanovich, Ph.D., Professor, Dean of the Faculty of Management and Information Security of Vinnytsia National Technical University, Vinnytsya